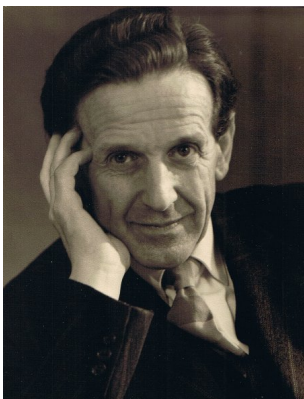

Musik og Menneske – Carl Maria Savery

Karina Erland Jensen, Heidi Lerche og Elisabeth Kloster *musikterapi-studerende på 3. semester, Musikterapiuddannelsen, Aalborg Universitet. Kontakt: elisabethkloster@gmail.com*

Carl Maria Savery (1897-1969), pianist, pædagog, komponist og autodidakt musikterapeut.

“I de kommende år vil videnskaben kunne opvise afgørende resultater mht. musikkens virkning (. . .) under mottoet til hvert menneske den musik, der gavner ham mest, psykisk og fysisk. Og lad os så først og fremmest få den rigtige musik til de lidende: syge gamle, flygtninge, ensomme og isolerede mennesker, som har opgivet håbet om en altfavnende kærlighed. Sæt flygel og klapstole på en lastvogn og drag ud til dem, der virkelig trænger til musik” (Savery i Musik og Menneske 1951, s.56).

Faktaboks:

Carl Maria Savery (1897-1969), pianist, pædagog, komponist og autodidakt musikterapeut.

Savery blev født i Hamburg af en dansk mor og tysk far, men flyttede som 11-årig til Danmark. Han var døbt Hans August Schumacher men skiftede til kunstnernavnet C. M. Savery som voksen.

Spillede klaver fra sine tidlige drengeår og optrådte siden som koncertpianist i Danmark og i udlandet og gjorde sig især bemærket ved sine fortolkninger af Chopins værker (Jvf. interviews med Finn Savery, Ete Forchhammer og Ulla Habermann).

Oprettede i 1920'erne en privat musikskole i Horsens ud fra ønsket om at imødekomme det musiske menneskes naturlige musikbehov. Denne blev i 1929 til Horsens Folkemusikskole. Året efter i 1930 stiftede Savery Århus Folkemusikskole og derpå Frederiksberg Folkemusikskole i 1931, som fra 1936 blev til Frederiksberg Folkemusikhøjskole. Alle tre skoler har siden fulgt udviklingen og består i forskellige former den dag i dag. Savery havde desuden visioner om at stifte Den Internationale Musikhøjskole i Danmark, men projektet blev aldrig gennemført.

1933-1967 var Savery ansat som musiklærer på Ingrid Jespersens Skole på Frederiksberg. I 1953 realiserede han sammen med rektor Carl Gad ideen om at oprette musiklinjen i gymnasiet. I et privat dokument skrev Savery at "formålet med linjen var at skabe en sikkerhedsventil for musisk disponerede elever" (Privat dokument 1968 af Savery). Sideløbende havde han ansættelse på Hannah Skolen i Bagsværd, Roskilde Arbejderhøjskole og Frøbel-Højskolen i København. Desuden underviste han privatelever i klaver.

1945-1949 var Savery konsulent under Flygtningeadministrationens Oplysningsvirksomhed og ydede en stor menneskelig, musikterapeutisk, pædagogisk og kunstnerisk indsats for tusindvis af tyske flygtninge i lejre overalt i Danmark. (Dette arbejde uddybes i artiklen).

I årene 1956-1969 arbejdede Savery som musikterapeut på Ortopædisk Hospital. Eksempler på hans pædagogik og teori i behandlingen af børn med Cerebral Parese er bevaret på en spolefilm med optagelser fra hans sessioner med børnene. (Dette arbejde uddybes i artiklen).

Allerede omkring 1920 gjorde Savery sig tanker om at samle mennesker i musikalsk forståelse på tværs af nationalitet og andre begrænsninger. Disse tanker, samt erfaringerne fra det folkemusikalske arbejde på skolerne i Horsens, Århus og Frederiksberg, førte til dannelsen af Foreningen Musik og Menneske i 1947. Foreningen havde kontakt til den internationale kostskole Ecole d'Humanité i Schweiz, hvor Savery årligt holdt musikalske sommerkurser og foredrag.

Han udtrykte sine personlige tanker og holdninger i et lille skrift med titlen "Hvorfor Gruppe- Sang og -Spil?" fra 1936 i sit essay Musik og Menneske fra 1951.

Savery og hans hustru Sigrud fik børnene Ruth, Finn og Janne.

Carl Maria Savery var en dansk musikterapeut, som de færreste nulevende musikterapeuter formodentlig har hørt om. Vi stiftede bekendtskab med ham i efteråret 2009, hvor Saverys essay Musik og Menneske blev introduceret for os af

Lars Ole Bonde i faget Musik og Menneske på musikterapeutstudiet på Aalborg Universitet. Bonde, der var blevet adviseret af ph.d.-studerende Erik Christensen, gjorde opmærksom på, at der hos Saverys nulevende børn, Ruth Trojaborg og Finn Savery,

lå en del ubearbejdet materiale om – og af Savery, og vi blev således inspirerede til at skrive 1. semester projektopgave om Savery. Her opdagede vi, at han ikke sådan er til at ryste af sig, når man har lært ham at kende, så da redaktionen opfordrede os til at skrive en artikel om Savery i Dansk Musikterapi, tog vi med glæde imod opfordringen. Da det skriftlige materiale om Savery er begrænset, hentede vi en stor del af vores viden om ham gennem interviews i løbet af efteråret 2009 med blandt andre Finn Savery, som nævnt søn af C.M. Savery, Ulla Habermann, ven til familien Savery og tidligere elev på Ingrid Jespersens skole, og endelig Ete Forchhammer, ligeledes ven til familien Savery og tidligere elev på Ingrid Jespersens skole.

Savery gjorde sig markant bemærket først og fremmest som et idealistisk menneske, men tillige som en fremragende pianist, pædagog og autodidakt musikerterapeut. Han besad evnen til at føre sine visioner ud i livet, oftest som enegænger og med den særlige kompromisløshed, der kendetegner ildsjæle. I de skriftlige vidnesbyrd han efterlod sig, udtrykker han sine refleksioner over musikkens betydning for det enkelte menneske og for fællesskabet mellem mennesker (Savery 1936, Savery 1951). Hans egne forbilleder var f.eks. Albert Schweitzer, Antoine de Saint-Exupéry, Inyat Khan, Bach, Beethoven, Stravinskij, Hindemith, Orff og i øvrigt danske og udenlandske personligheder fra hans samtid. Hans baggrund og erfaringer i forening med tidens politiske begivenheder, videnskabelige og pædagogiske strømninger var med til at forme hans livssyn, som tidligt var præget af tanken om musikken som kilde til åndelig udvikling, til fællesskab, til glæde og helse, og som midlet til udvikling af fantasi og åbenhed. Han var overbevist om, at musikken har en opdragende virkning på såvel udøvere som lyt-

tere og udløser samklang på et højere plan (Savery 1951). Dette livssyn var drivkraften bag Saverys intense arbejde indenfor de mange områder, han berørte livet igennem.

I denne artikel har vi fundet det relevante at fremhæve hans indsats i flygtningelejrene i Danmark efter 2. verdenskrig og hans musikerterapeutiske arbejde på Ortopædisk Hospital, hvor han arbejdede med børn med cerebral parese. Men som det fremgår af faktaboksen, var Savery en ualmindelig flittig og alsidig person, der bl.a. arbejdede målrettet for udbredelsen af organiseret musikundervisning – dét, der i dag har udviklet sig til selvejende- og kommunale musikskoler.

Arbejdet med tyske flygtninge i Danmark 1945

I november 1945 fandtes der 224.000 tyske flygtninge i Danmark. Savery var ansat som leder af det musikkulturelle arbejde under Flygtningeadministrationens Oplysningsvirksomhed. Han formulerede følgende målsætning for sit arbejde: “at modarbejde lejrpsykosener ad musikalsk vej” (Svendsen 1973). Senere udtalte han: “at dette arbejde mere end noget andet bekræftede sammenhængen mellem musik og menneske” (Privat dokument, 1968 af Savery). Hans opgave var at etablere og organisere musikalske aktiviteter indenfor lejrene som f.eks. dannelsen af orkestre og kor. Derudover skulle han medvirke til at løfte og organisere det musikalske arbejde i lejrenes kirker, skoler og teatre, og han skulle finde passende musikalsk materiale hertil. Der var fra dansk side tale om, at flygtningene skulle deltage aktivt, og ikke blot underholdes. Saverys indsats var udelukkende af iværksættende og pædagogisk art.

Savery begyndte dette arbejde i en af de

største lejre i Danmark, Kløvermarken på Amager, hvor der boede ca. 20.000 flygtninge. Her udvalgte han flygtninge til at påtage sig stillinger som korledere, dirigenter, solister og musiklærere, for at de således kunne opbygge et fællesskab indbyrdes. Savery så, at dette initiativ ikke var tilstrækkeligt til at modvirke den psykiske belastning, flygtningene oplevede. Han påtog sig derfor, ved siden af det organisatoriske, at arrangere fællessang med alt fra 4 til 800 mennesker. Han valgte tyske sange fra før 1930, hvor tyskerne havde oplevet en friere livsform, og han kunne konstatere, at dette gjorde flygtningene mere åbne og modtagelige, fordi der knyttede sig gode minder til disse sange. Dog var det stadig ikke tilstrækkeligt til at ændre helhedstilstanden, hvorfor Savery begyndte at spille klavermusik for dem. I den forbindelse fortalte han om komponisterne, kompositionernes indhold og det miljø, de var opstået af, og derfra drog han paralleller til flygtningenes egen situation. Især Beethovens musik gjorde stort indtryk på dem (Savery 1951, Havrehed 1987). Savery skrev i sit essay Musik og Menneske fra 1951: "Hvor er det vigtigt at videnskabsmanden finder ud af, hvorledes en bestemt musik virker på visse mennesketyper. Der kunne spares mange medikamenter" (s. 64).

Savery fortsatte med at arrangere fællessang og forstod vigtigheden af at vælge de rette sange, som appellerede til sindet, næstekærlighed, til glæden ved livet og håbet om en bedre fremtid (Savery 1951, s.61). Nogle sange blev sunget som kanons, hvilket ifølge Savery tydeligt udviklede flygtningenes følelse af fællesskab og stemningen i lejren forbedredes med årene (Svendson 1973, s.82). Disse erfaringer fra Kløvermarken overførte Savery til arbejdet i de andre lejre. Han skrev i artiklen fra tidsskriftet Heilkunst i 1960, som er citeret i Car-

lo Svendsens artikel fra 1973: "Vi befinder os nu på grænseområdet mellem musik og medicin, et område, som lægen engang ved hjælp af musikterapeuten kommer til at forvalte" (s. 84).

Musikterapi på Ortopædisk Hospital i København

I 1956 blev Savery ansat ved Ortopædisk Hospital på afdelingen for børn med cerebral parese. Afdelingen bestod af fysioterapi, ergoterapi, taleterapi, et rum til musikalsk arbejde og en børnehave. Da musikterapi som fag endnu var på begynderstadiet, var Savery ansat som musikpædagog, men på døren til Saverys arbejdsrum hang et skilt, hvorpå der stod: "musikterapi". Han havde fra sine erfaringer fra flygtningelejrene stor indsigt i, hvordan musik kan være et værdifuldt led i behandlingen af syge mennesker, og ud fra denne viden supplerede han behandlingen af børn med cerebral parese med det, Savery betegnede "musikalsk påvirkning" (Fog-Møller 1967).

Den vigtigste komponent i terapien var den musik, Savery først komponerede individuelt til hver patient og derpå optog på bånd. Kompositionerne var i deres enkelhed (grundtone, kvint, oktav) tænkt som fysisk og psykisk støtte for barnet. De blev brugt i terapien, hvor barnet med støtte af en fysioterapeut lavede gangøvelser til afspilning af sit personlige bånd. Savery mente, at individuel musik på bånd kunne videreudvikles til en mere generel anvendelse i forhold til bestemte patientgrupper (Fog-Møller 1967).

Ud fra den kendsgerning, at børn opfatter og reagerer forskelligt på toner – nogle er mere sensitive end andre – indledte Savery behandlingen af sine børnepatienter med kun at introducere én tone eller en enkel tonekombination, som blev knyttet til kendte

begreber, f.eks. hus, and og træ, og repræsenteret ved små figurer. Barnet kunne så benytte sine figurer som benævnelse for tonen/tonekombinationen, som Savery spillede på klaveret. Savery ønskede med musikterapien, at den skulle være en elementær musikalsk akklimatisering for barnet. Akklimatisering skulle forstås som en langsom personlig tilegnelse af musik på et enkelt og naturligt plan (Fog-Møller 1967) .

Den musikalske akklimatisering var vejen til musikalsk oplevelse i den forstand, at barnet skulle lære én tone at kende, sansse den med kroppen og blive fortrolig med den, før næste tone kunne tilføjes. I terapien indgik, at Savery spillede plader med kendt musik som f.eks. Prokofievs Peter og Ulven, hvor målet var at opdrage barnet til at lytte, og Haydns Børnesymfoni, hvor målet var at stimulere barnet rytmisk. Slagtøjsinstrumenter blev også taget i brug i samspil med Savery på klaveret, og barnet lærte tillige at komponere små melodier ved hjælp af farvede brikker på en lille tavle. Han spillede og sang disse melodier og opfordrede barnet til selv at synge med.

Savery havde kendskab til Nordoff & Robbins' arbejde, og var ifølge vores interview med Ulla Habermann tilstede ved deres kursus i København i 1960'erne (Jensen, Kloster og Lerche 2009). Herfra hentede han formentlig inspiration til nogle af sine musikalske aktiviteter med børnene. F.eks. benyttede han en leg, hvor han valgte to figurer, som hver repræsenterede et musikalsk motiv. Han spillede disse motiver og improviserede over dem, så de spejlede barnets leg og bevægelser. Savery betegnede selv sit arbejde på Ortopædisk Hospital som musikpædagogik med et terapeutisk formål: "påvirknings- og beskæftigelsesterapi på forsøgsstadiet (...) på grænseområdet mellem musikpædagogik og musikterapi" (Svendsen 1973, s. 84).

Det følgende citat er taget fra artiklen Musik og Medicin af Birger Hesse. Saverys ældste datter Ruth Trojaborg fortæller:

"En lille pige sad ved et lille legebord med legetøj. Savery spillede et kort, enkelt motiv på klaveret. Pigen, svært talebesværet, skulle så tage det stykke legetøj, som motivet "hørte til". Det lykkedes efter et par forsøg, og hun udbrød glædestrålende "huuusj". Bagefter skulle hun, støttet af sin fysioterapeut, gå til sin helt egen melodi komponeret specielt til hende, som Savery gjorde det til hver patient. Denne pige havde fået en melodi bestående af rene kvinter og oktaver. Hun faldt nemlig på den sekst, Savery oprindeligt havde taget med i melodien, så den måtte han fjerne igen" (Hesse 2000).

På Ortopædisk Hospital anvendte Savery ud over klaver også bambusfløjten, som blev skåret individuelt til hvert barn, og hullerne blev tilpasset dets fingre. Dette gav børnene mulighed for at styrke deres fingerbevægelser og vejtrækningsfunktion.

I 1960 beskrev Savery sit musikterapeutiske arbejde på Ortopædisk Hospital i en artikel i tidsskriftet Heilkunst. Han sagde bl.a.: "Under hele dette arbejde er det ikke et spørgsmål, om man kommer hurtigere eller langsommere frem, men meget mere, om resultaterne er i samklang med det der nås på andre områder. Kun på den måde kan der være tale om en værdifuld udvikling" (Svendsen 1973, s.86).

I årene 1965-1967 blev der på Ortopædisk Hospital optaget en spolefilm med titlen Musik i behandlingen af cerebralparetiske børn (Fog-Møller 1967). Filmen,

hvori man følger tre børnepatienter, dokumenterer Saverys vigtige og banebrydende arbejde med børn med cerebral parese. Desuden hører man Savery fortælle om sine overvejelser angående metode og behandlingens effekt.

Filmen giver et billede af de fremskridt børnene gjorde i løbet af de to år optagelserne varede, og det fremgår at Saverys behandlinger styrkede børnenes bevægelses- og vejrtrækningsfunktion samt deres sprog og psykiske tilstand (Jensen, Kloster og Lerche 2009).

Ud fra sine betragtninger om musikkens psykologiske og fysiske virkning, arbejdede Savery utrætteligt på at føre sine tanker om samklang mellem musik og menneske ud i praksis.

Vi vil her lade Savery få det sidste ord:

*“Syng og spil jer da ind i hjerterne, derfra udspringer livet.”
(Savery 1936, s.57).*

Litteraturliste og kildemateriale

- Havrehed, H. (1987). *De tyske flygtninge i Danmark 1945-1949*. Odense: Odense Universitetsforlag
- Hesse, B. (2000). Musik og Medicin *Homepage of Ugeskriftet for Læger, online:*
http://www.ugeskriftet.dk/lf/UFL/uffl99_00/smud/uffl2051/v_p/vpsta10.htm [2010, 08/26]
- Fog-Møller, H. (1967). *Musik i behandling af cerebral paretiske børn*. København: Det danske Filminstitut, Filmarkivet.
- Jensen, K. E., Kloster, E. & Lerche, H. (2009). *Carl Maria Savery – Musikkens Menneske*, 1. semester projekt, Musikterapiuddannelsen, Institut for kommunikation, Aalborg Universitet.
- Savery, C. M. (1936). *Hvorfor Gruppe- Sang og -Spil?* København: Skandinavisk og Borups Musikforlag.
- Savery, C. M. (1951). *Musik og Menneske*. København: Ejnar Munksgaard
- Svendsen, C. (1973) Glimt af musikterapiens udvikling i Danmark. I: J. Høybye, F.V. Nielsen & A. Schiøtz (red.) *Festskrift Gunnar Heerup*. Egtved: Musikhøjskolens Forlag, pp. 81-96.